

nagy nyelvészeinket ön- és nemzetigazoló névfejtésekre is készítették. Cáfolatait mindig a legapróbb részletekig alátámasztja nemcsak filológiai, hanem történeti és földrajzi adatokkal is (így például Pusztaszabolcs korabeli természeti viszonyaiból következtet arra, hogy ott egy honfoglaló vezérnek sem lehetett szálláshelye). Figyelme kiterjed a legapróbb fonetikai vagy jelentéstani problémára is, legyen az magyar, latin, görög, török vagy szláv, közben pedig, szinte észrevétlenül, fontos módszertani és szemléletbeli útmutatást is ad. Ilyen megállapítás például a székelység eredetének vizsgálatakor annak kimondása, hogy a néprésznev megfejtéséből még nem következtethetünk az adott nép által beszélt nyelvre.

A „tabudöntögetés” során mindössze egy vád érhető a szerzőt: gyakran szinte minden eddigi magyarázatot megsemmisít, újat viszont nem ad. Ő azonban elébe megy az efféle megjegyzéseknek: többször kijelenti, hogy egyelőre nincs jobb ötlete, s nem áll szándékában egy újabb, az előzőekhez hasonlóan cáfolható megoldást kiagyalni. Célja nem a mindenáron való ellentmondás vagy a leckéztetés, hanem az, hogy a régi, meggyökeresedett tévhitek megtörésével utat nyisson az újabb, más irányú próbálkozásoknak. Van tehát még fűrt a tőkéken, a szüret így már csak rajtunk múlik, hát fel a puttonyokat!

SLÍZ MARIANN

NEMZETISÉGI UTÓNÉVKÖNYVEK

Magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek utónévkönyve.

Szerkesztette S. DÁVID EMESE. Aranyhal Könyvkiadó, Budapest, 2004. 976 lap

Magyarországi német utónevek jegyzéke.

Magyarországi Németek Országos Ökormányzata, Budapest, 2004. 47 lap

1. Aki a kezébe veszi a 2004 novemberében megjelent igen vaskos, 976 lapnyi terjedelmű névkönyvet, első gondolata azonnal az lehet, hogy milyen sok névvel gazdagsított a meglévő, hivatalosan anyakönyvezhető keresztneveink sora. Valóban, a sok, számkra ismeretlen név olvastán ez lehet az első gondolatunk. De mielőtt elhamarkodottan ítélnénk, tekintsük át az előzményeket, a kötet megszületésének körülményeit, illetve vizsgáljuk meg magát a megjelent kötetet.

A Magyarországon élő nemzetiségiek névadása mindig jóval szabadabb volt, mint a magyar lakosságé. Már az állami anyakönyvek vezetéséről szóló 1894. évi XXXIII. törvény megemlíti a nemzetiségiek névhasználatát, vagyis biztosítja azt a jogukat, hogy a nemzetiségi gyermeknek magyarul bejegyzett névalak után zárójelben a nevet az illető vidéken szokásos formában is bejegyezzék, például: *Mária (Mariutza)*. Az 1982. évi 17. tvr. 27. § (4) bekezdése is lehetőséget adott a nemzetiségieknek arra, hogy – a nemzetiséghez való tartozás igazolása nélkül – a nemzetiségnek megfelelő utónevet viselhesse. Ezt a lehetőséget csak pontosította és egyértelművé tette a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény (ismertebb nevén: Nek.), mely teljes szabad névválasztást biztosított a hazánkban élő nemzetiségieknek.

A nemzetiségiek teljesen szabad, korlátok nélküli névválasztása „nem jelenthet kötöttségektől mentességet, így ők sem viselhetnek tetszőleges utónevet” (idézet a „Magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek utónévkönyvé”-nek előszavából), ezért vált szükségessé egy újabb rendelet megfogalmazása, illetve ezeknek a névjegyzékeknek a megjelenése.

A névjegyzék életre hívója a 2002. évi XLV. törvény, amely az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló 1982. évi 17. törvényerejű rendelet módosítása. Ez a törvény a 30/A. § (1) bekezdésében rendelkezik arról, hogy „A nemzeti etnikai kisebbséghez tartozó személyek gyermeküknek nemzetiségüknek megfelelő utónevet is adhatnak, valamint kérhetik saját utónevüknek a megfelelő nemzetiségi utónévre történő javítását, továbbá joguk van családi és utónevüknek anyanyelvük szabályai szerinti anyakönyvezéséhez.” A 30/B. § (1) bekezdéséből pedig az is kiderül, hogy „A választható nemzetiségi utóneveket az érintett országos kisebbségi önkormányzatok által összeállított és a Magyar Tudományos Akadémia szerkesztésében megjelentetett nemzetiségi utónévjegyzék tartalmazza.”

Nos, ez az utónévjegyzék készült el és jelent meg, bár nem a Magyar Tudományos Akadémia szerkesztésében, 2004 novemberében. A terjedelmes mű az ígért 13 kisebbségi önkormányzattal rendelkező nemzetiség helyett csak 12: a bolgár, a cigány, a görög, a horvát, a lengyel, a román, az örmény, a szerb, a szlovák, a szlovén, a ruszin és az ukrán nemzetiségek által javasolt neveket tartalmazza. A kötetből hiányzik a német nemzetiségűeknek javasolt keresztnévek jegyzéke. Ennek oka, hogy a nemzetiségi névjegyzékeket 2003 decemberéig kellett volna elkészíteni, s 2004 januárjában, a rendelet életbelépésekor megjelentetni. Ennek csupán a német kisebbségi önkormányzat tett eleget. Így az ő névjegyzékük jóval korábban, önálló füzetként látott napvilágot.

2. A német nemzetiség névjegyzéke. – A kikalakú, 47 oldalból álló kiadvány HEINEK OTTÓ önkormányzati elnök előszavából, a névjegyzék összeállításában részt vevő szakemberek bevezetőjéből és az ajánlott, közel 2500 fiú- és lánynev listájából áll. Figyelemre méltó a jegyzékhez készült bevezető, melyet az ELTE Germanisztikai Intézetének tanárai, ERB MARIA, KNIPF ERZSÉBET egyetemi docensek és BRENNER KOLOMANN egyetemi adjunktus írt. A jegyzéket összeállító egyetemi oktatók bevezetőjéből megismerhetjük azokat az alapelveket, amelyek meghatározták az anyakönyvezhető nevek kiválasztását. A teljesség igénye nélkül csak néhány a szempontok közül. Alapelvként az anyaországok (Ausztria és Németország) névadási szokásai voltak az irányadók. Az igen gazdag német névanyagból a regionálisan elterjedt változatok közül főleg a közép- és a felnémet területhez köthetőket vették figyelembe, illetve a gyakori becenévi alakok közül pedig azokat, amelyek már az egész német nyelvterületen elterjedtek (pl. *Hans/Hannes; Gabi/Gaby*). A lista a német eredetű nevek mellett tartalmazza azokat az antik, illetve középkori latin és görög neveket is, amelyek a német névadás hagyományában meghatározó szerepet játszanak. Hasonló elgondolásból azonban megtalálhatjuk azokat az egyéb idegen eredetű neveket is, amelyek a német nyelvben elterjedtek, régóta honosak és kedveltek, illetve a német nyelv hangtani és grafematikai rendszerének megfelelően (pl. *Charlotte, Vanessa, Christina*). Igen helyeselhető módon a szakemberek tekintettel voltak arra, hogy a magyar kultúrkörben élő németeknek ne ajánljanak olyan

neveket, amelyek – idegenségükből adódóan – a mindennapi ügyintézés során nehézségeket okozhatnak, vagy jelentésük, hangzásuk egy-egy magyar szóval történő véletlen egybeesésük miatt viccelődés, gúnyolódás tárgyát képezhetnék (pl. *Birka*, *Kayla*, *Rhonda*). Szintén a német hagyományokkal ellentétben, a szerzők a magyar szokásokat figyelembe véve nem vették föl a férfinevek közé a *Mária* utónevet. Ellenben meglepő, hogy a *Max* nevet mind a két nemnél javasolják, pedig ez a név még a német névkönyvekben és névlistákban is csak a fiúnevek között szerepel. Jó, hogy a szerzők igyekeztek minél több név esetében a különféle alakváltozatokat is felsorolni. Azonban előfordul, hogy igen gyakori és népszerű alakváltozat kimaradt. Ilyen például a *Sarah* forma, amely pedig a német gyakorisági listákon már 1995-től napjainkig minden esetben az első 10 név között szerepel.

A gazdag névanyagot tartalmazó lista nagy hátránya, hogy csupán felsorolja az ajánlott neveket, de azok jelentését, eredetét, gyakoriságát nem adja meg. Feltehetően ez terjedelmi okokkal magyarázható. Ezt el is fogadhatjuk, de mindenképpen hasznos lett volna, ha legalább néhány német névkönyvre, vagy a nagyon gazdag internetes honlapok közül néhányra utalnának a szerzők.

3. A nemzetiségi utónévkönyv. – Az S. DÁVID EMESE által szerkesztett, jóval vastkosabb, s a többi 12 nemzeti és etnikai kisebbség utónévjegyzékeit tartalmazó könyv három **előszóval** és egy általános bevezetővel kezdődik. Az előszók sorát a kiadói nyitja, melyben a könyv jelentőségéről, kultúrmissziójáról esik szó. A névtani szakterminológia szempontjából is fontos sorokat olvashatunk itt, melyek szerint a kiadó elnézést kér a könyvcím „pontatlansága” miatt, hiszen a bemutatott nevek nem utónevek. Az előszó írója kifejezi annak reményét, hogy „az utónév szavunkat hamarosan felváltja a Hajdú Mihály professzor által javasolt régi-új egyéni név vagy egyénnév” (5).

A második előszót a miniszterelnöki hivatal képviselője, SZABÓ VILMOS politikai államtitkár írta. Ő főleg a névjegyzék törvényi háttérével ismerteti meg az olvasót. Kár, hogy ebbe néhol egy kis pontatlanság is becsúszik. Az államtitkár úr szerint a 6/2003. számú belügyminisztériumi rendelet mondta ki a nemzetiségi utónévjegyzéknek a kisebbségi önkormányzatok általi összeállítását. Ez a gondolat azonban már korábban napvilágot látott (vö.: 2002. évi XLV. törvény 30/B. § (1) bekezdés). Hasonlóan ellentmondásos az államtitkár azon megállapítása, miszerint az országos kisebbségi önkormányzatok 2004. január 1-jéig elkészítették közösségeik utónévjegyzékeit, és döntöttek annak kiadásáról. Hogy ez nem így volt, abból is megállapítható, ha hátralapozunk a **Függelék**hez, s ott azonnal meggyőződhetünk arról, hogy melyik önkormányzat mikor hagyta jóvá az utónévjegyzékét (a 12-ből 7 csak 2004-ben!). Az előszóból és az említett Függelékéből azt is megtudjuk, hogy a 12 önkormányzat közül az örményeknél nem született határozat a saját kisebbségi utónévjegyzékük elfogadásáról. Ettől függetlenül a könyvben szerepel az általuk javasolt nevek listája is, melynek alapja az 1992-ben Jerevánban kiadott anyakönyvvezető örmény nevek listája, valamint a Los Angelesben 2001-ben megjelent örmény nevek szótára volt.

A harmadik előszóban a Belügyminisztérium államtitkára, PÁL TIBOR köszönti a hiánypótló munka megjelenését, és ígéretet tesz arra, hogy a könyv megtalálható lesz minden polgármesteri hivatal anyakönyvvezetőjénél.

Az előszók sorát záró „Általános bevezető”-ben eligazítást kapunk a gyűjtőkötet használatához. Megismerhetjük a 12 önálló fejezet általános felépítését. A könyvben szereplő 12 nemzetiség szerinti, önálló fejezet mindegyike az alábbi fejezetekből áll: „Előszó”; „Az adott nemzetiségi nyelv ábécéjének betűi”; „Névtár”, mely az ajánlott férfi és női neveket tartalmazza. Vizsgáljuk meg egy kicsit részletesebben **az egyes fejezeteket!**

Az **Előszó** az adott nemzetiség neveihez készült. Talán itt a legeltérőbbek és a legszínesebbek az egyes fejezetek. Mind a 12 nemzetiség bevezető fejezete megegyezik abban, hogy röviden bemutatják népcsoportjuk eredetét, a magyarországi jelenlétre vonatkozó történetét. Ezek a történeti bevezetők néha nagyon rövidnek, szűkszavúak (pl. görög, szerb), de van, amikor igen részletesek, az oktatás, a kultúrálódás lehetőségeire is kitérnek (pl. román, ukrán). Ezt a történeti visszatekintést csupán három nemzetiségi kisebbség: a lengyel, a szlovák és az ukrán előszavában olvashatjuk az adott nemzet anyanyelvén is.

Szintén az előszók részét képezik azok az igen tanulságos alfejezetek, amelyek az adott népcsoport jellemző névanyagát, névviselési szokásait mutatják be. Sajnos azonban ilyen jellegű írást csupán a cigány, az örmény és a szlovén bevezetőben olvashatunk. Közülük is a legterjedelmesebb a cigányok névrendszerét bemutató, „A romani nyelv tulajdonnevei” című tanulmány, melynek megszületése két, a témában igen jártas szakembernek köszönhető: a németországi roma írónak és kutatónak, RAJKO ĐURIĆNAK, valamint a Párizsban élő világhírű romakutató és dialektológus MARCEL COURTHIADE tanszékvezető egyetemi tanárnak. A tanulmány részletesen elemzi a népcsoport névtípusait, azok jellemzőit, fényt derít arra, hogy miért is van olyan kevés tipikusan cigány utónév. Megismerjük az általuk használt ragadványnév, azaz a *baro anav* (’nagy név’) fogalmát is. Ezt a névtípust minden roma az adott országban hivatalosan anyakönyvezett neve mellett egész életén keresztül használja. A *baro anav* a hivatalos névhez hasonlóan kételemű, vagyis áll egy személyes ragadványnévből + egy apai vagy anyai ragadványnévből, amely birtokos esetben van, például *e Kali e Ruvesqi* (a ’farkas feketéje’, ahol a saját ragadványnév a ’Fekete’, az apjáé pedig a ’Farkas’). A tanulmányból még közel két tucat gyakori, hazánkban is elterjedt *baro anav*-ot ismerhetünk meg. Azonban kár, hogy az ezeket a neveket bemutató fejezet címe: „Romani eredetű személynevek”. Így teljesen homályos az olvasó számára, hogy ezek tulajdonképpen milyen nevek is. Az előzetes ismeretek alapján csupán csak következtetni tudunk arra, hogy a felsorolt „személynevek” nem keresztnevek, hanem úgynevezett *baro anavok*, melyek közül néhány már anyakönyvezhető utónévvé vált (pl. *Papin*, *Federka* női nevek, *Cinno*, *Moga* férfinevek). Természetesen ez az információ sincs a tanulmányban megfogalmazva, erre csak az az olvasó jöhet rá, aki a felsorolt neveket próbálja a névjegyzékben megkeresni.

A tanulmány további részében még ismereteket szerezhetünk a helységnevek *rromani* nyelvre történő fordításáról, valamint az ilyen eredetű istennevekről. A névtípusok bemutatását gazdag szakirodalmi ajánlás és a névjegyzék összeállításakor felhasznált irodalmak jegyzéke egészíti ki.

Az örmény névjegyzéket bevezető tanulmány egyetlen fejezetben tárgyalja a nemzetiség eredetét, a magyarországi örmények történetét és a névadási szokásaikat. Megtudhatjuk, hogy milyen jelentéssel bírtak az ősi nevek, hogy náluk is voltak óvónevek.

Sőt azt is, hogy az *ar-* ősi örmény szótó megtalálható az egyik legrégebbi protoörmény törzs (*armen*) nevében és közel harminc férfinévben (*Aram, Armen, Artak, Arszen* stb.), valamint számos helynévben (*Ararat, Araksz, Aragac* stb.).

A szlovén névadási szokásokról is több lényeges adatot tudunk meg az e nemzetiség névjegyzékéhez tartozó bevezetőből. Így például azt, hogy a szláv nevek többsége két elemből áll, s a szlovének ezeket lerövidítve, többnyire a második elemet elhagyva alkották meg saját keresztnéveiket (pl. *Vladislav > Valado; Miroslav > Miro*), de például az *Erzsébet* név teljesen eltávolodott az eredetitől, s egy ma is igen népszerű változata jött létre (*Elizabeta > Špela*). A tanulmányból megismerhetjük az utóbbi időben kedvelt egytagú férfinéveket, amelyeknek megtalálhatóak a női párjuk is (*Tjaš > Tjaša; Nejc > Neja* stb.).

A 12 nemzetiség névanyagát bevezető gondolatok között csupán két esetben olvashatunk azokról a folyamatokról, gondokról, nehézségekről, amelyek a névjegyzék összeállításakor, a nevek átírásakor adódtak. A román névjegyzékben BORBÉLY ANNA, a szerbben pedig STEPANOVIC PREDRÁG foglalta össze ezeket a gondolatokat. Csak egyet-érteni tudunk a szerb nyelvész azon megjegyzésével, mely szerint a könyv készítése közben „nem ártott volna összehívni egy tanácskozást az összes kisebbség részvételével, amelyen a politikusok mellett egy-egy nyelvész is részt vett volna, bizonyos elvek egyeztetése érdekében” (634).

A görög névjegyzék kivételével minden nemzetiség bevezetőjében egységesen megtalálható azoknak az irodalmaknak a felsorolása, amelyeket a szerkesztők a névjegyzék összeállításakor fölhasználtak. A felhasznált irodalmak felsorolása között három nemzetiség kivételével (görög, román, szerb) felfedezhetjük a magyar utónévkönyveket is. Talán nem meglepő, hogy közülük a kiadó által megjelentett PÁLFY GYULA-féle „Utónévkönyv” mindenütt szerepel. E mellett csupán a bolgár és szlovák jegyzéket összeállítók használták még a LADÓ-féle utónévkönyvet is. Az azonban már elgondolkodtató, hogy szintén csak két esetben vették igénybe a névjegyzék összeállításakor a szerzők az újabb, LADÓ JÁNOS és BIRÓ ÁGNES szerzőségével megjelent „Magyar utónévkönyv”-et, illetve senki se hivatkozott az 1997-ben megjelent „Új magyar utónévkönyv”-re, amely tartalmazza az összes, hazánkban hivatalosan anyakönyvezhető nevet. Ugyan csak néhány esetben (pl. a horvátoknál), de ezeket az irodalmakat egy-egy, az adott nemzet által használt névtárat, a legdivatosabb nevek listáját tartalmazó internetes cím is kiegészíti.

Minden névjegyzékben megtaláljuk azt a bevezetőt, amely a névtáblázat használatához nyújt segítséget. A bevezetőt **az adott nemzetiségi nyelv ábécéjének betűi** követik. Az ábécék egységesen mutatják be az adott nemzet nagy- és kisbetűit, valamint azok magyar megfelelőit.

Az egyes fejezetek legterjedelmesebb része a **névtár**, mely betűrendben külön tartalmazza az ajánlott férfi- és női neveket. A névjegyzékek természetesen eltérőek, de többnyire az alábbi felépítést követik. Az első oszlopban mindig a név eredeti alakja áll. A második oszlopban a név fonetikus átírása olvasható. Ez legtöbbször magyarul szerepel, de előfordul, hogy ezt valamilyen mellékjel is kiegészíti (pl. a román női nevek között olvashatjuk az *Ágátá* fonetikus formát, melyben az aláhúzott második *á* betű a hangsúlyos szótagot jelzi.) A harmadik oszlop, ha létezik ilyen alak, akkor a név magyar

megfelelőjét tartalmazza. A negyedik helyen, ha ismert, a név jelentése áll. Amennyiben az első oszlopban szereplő név valamelyik már szerepelt név becéző formája vagy alakváltozata, akkor itt csak egy nyíl található, amely utal a megjegyzés oszlopban olvasható alapnévre. Az ötödik oszlopban a név eredetét tüntették föl a szerkesztők. A hatodikban a név azon becéző formái láthatók, amelyek önállóan nem állnak utónévként. A becenevek névjegyzékenként változó formában szerepelnek. Van, ahol a fonetikus alakjuk, van, ahol az eredeti formájuk található. A következő oszlopban a névnap időpontját jelölik azoknál az etnikumoknál, ahol annak ünneplése szokásos. A lengyelek ott is csak egy dátumot jelöltek meg, ahol egy névnek több ünnepnapja is előfordul, de alatta zárójelben közölték, hogy még hányszor lehet a nevet viselőt köszönteni egy évben. Így például a *Jan* nevű férfiakat június 24-én és még azon kívül 33-szor. A nyolcadik oszlopban a név híres viselőit találjuk. Ezek az adatok már túlmutatnak egy névjegyzék feladatán. Azokat a szerkesztőket (cigány, horvát, lengyel, örmény, szlovák, szlovén), akik ennek a szempontnak a kidolgozását is vállalták, mindenképpen csak dicséret illeti. Az utolsó oszlopba kerültek a megjegyzések, vagyis itt olvashatjuk az alapnevet, abban az esetben, ha például az első oszlopban szereplő név valamilyen származéknév. De itt található az adott névre vonatkozó bármilyen egyéb megjegyzés, adat is. Természetesen nem szerepel minden nemzetiség névtárában mindegyik oszlop. Sőt, például a görögöknél csak a név eredeti és fonetikus alakja áll.

Hasznos lenne még az egyes népcsoportok által javasolt neveket külön-külön is megvizsgálni. Részletesebben elemezni, hogy mi volt a nevek kiválasztásának szempontja. Akkor biztos magyarázatot kapnánk arra, hogy miért nem került be a horvát névjegyzékbe a 2004-es év legkedveltebb fiúnevei közül a *Borna*, *Fran* vagy a lányoké közül a *Lana* és a *Stela*. Arról is jó lenne értekezni, hogy egyáltalán mit is értünk nemzetiségi név alatt. Mi a célja, feladata ezeknek a névjegyzékeknek? Érdemes-e a névjegyzékekbe azokat a neveket fölvenni, melyek mind az eredeti nemzetiségi, mind a magyar alakjukban és kiejtésükben is megegyeznek (pl. a szlovák *Cecília*, *Tibor*, *Martin*; a horvát *Kata*, *Lea*; a cigány *Vince*, *Tibor*, *Tivadar*, *Lujza*, *Magda*)? Nem ártana a névjegyzék feladatának pontos tisztázása után a különböző nemzetiségi névlistáját abból a szempontból is egységesíteni, hogy abba milyen jellegű, eredetű nevek kerüljenek. Jelenleg a névkönyvben erről nincs semmiféle egyezés. Hiszen a már említett cigány, szlovák, horvát jegyzékekben mindenféle, a magyar utónévkönyvben is megtalálható nevek megtalálhatók. De például az örmény vagy a román névjegyzékben valóban csak az adott nemzet által használt, a „Magyar utónévkönyv”-ben nem szereplő keresztnevek (egyéni nevek) állnak.

4. Összegzésként elmondhatjuk, hogy igen szép és dicséretes vállalkozás volt a hazánkban élő kisebbségi népcsoportok önkormányzataitól ennek a hatalmas névjegyzéknek az összeállítása és megjelentetése. Biztosak lehetünk abban is, hogy ez a névjegyzék nemcsak a nemzetiségi névkincsét, de a hazaiakét is befolyásolni fogja. Feltehetően jó néhány itt szereplő név kedvelté válik az idők során a magyar szülők körében is.

Üdvözlendő és hasznos ennek a névjegyzéknek a létrejötte abból a szempontból is, hogy segíti az anyakönyvvezetők munkáját az egyes nemzetiségi nevek pontos bejegyzésekor. Azonban azzal is tisztában kell lennünk, hogy a bemutatott kiadványok egyben

korlátozzák is az eddig szabad nemzetiségi névadást. Hiszen az utónévjegyzékben nem szereplő név esetében meg kell keresni az érintett országos kisebbségi önkormányzatot, amelynek 15 napon belül döntést kell hoznia a kérdéses név anyakönyvezhetőségéről. Félő, hogy ez csak bonyolítani, nehezíteni fogja a kisebbségek névválasztását. Egy azonban biztos: ezek a névkönyvek, ez a szabályozás megoldotta azt a problémát, amelyet a ma már hatályát veszített, a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény 12. §-ának (1) bekezdésében megfogalmazott szabad névválasztása kapcsán éreztünk; miszerint magyar állampolgárnak csak akkor van szabad névválasztási joga, ha kisebbséghez tartozik!

RAÁTZ JUDIT

VÖRÖS FERENC: CSALÁDNÉVKUTATÁSOK SZLOVÁKIÁBAN
Szociolingvisztikai tanulmány négy település családnévhasználatának tükrében
Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 2004. 592 lap

1. Fontos küldetést teljesített a kiadó, amikor a Csallóközi Kiskönyvtár sorozat 31. köteteként vállalta a szerző alapos és sok-sok évre visszatekintő kutatása eredményeként született munka megjelentetését. A tanulmány doktori disszertációnak készült változatát a megmérettetés tanulságait felhasználva szerkesztette könyvvé VÖRÖS FERENC. A küldetést abban látom, hogy ma, amikor a nemzeti identitás vállalásának egyre kevesebb politikai gátja van, ez a könyv is elősegítheti a neveknek mint identitásunk legszemélyesebb jelzőinek a magyar nyelv szokás szerinti megőrzését, s ezzel egy, az asszimilációs folyamatok ellenében ható nyelvpolitika megvalósítását.

2. A könyv első részében a személynév kutatás és a személynévtan általános kérdéseit tekinthetjük át, ahogy azt a szerző a vonatkozó szakirodalom tükrében látja. Ebből a fejezetsorozatból már a későbbiek miatt is figyelemre méltó a „A névváltoztatás” című rész. Ezt azért is tartom fontosnak, mert mind a névváltozás – amely a nyelvben végbe menő, annak szabályaihoz köthető változások eredménye –, mind pedig a névváltoztatás – amely a névviselő tudatos együttműködését feltételező beavatkozás – a névteremtő nyelvi közösséghez köthető.

Amit viszont a kutatás eredményeként a könyvben megismerhetünk, az az areális nyelvészet témaköréhez tartozik, érinti a migrációhoz köthető névinterferenciát, „névkölcsönzést”, a természetes kétnyelvűség teremtette beszédhelyzetek kérdését. Ezért helyeselhetjük, hogy a névváltozás–névváltoztatás témája kapcsán részletesen foglalkozik az írásképváltozat, a tükörfordítás, a párhuzamos személynévadás, a névátírás objektív és szubjektív tényezőivel. Az ezek révén keletkezett nevek vizsgálata a magyar nyelvű névviselők szempontjából nem csupán történeti, hanem 1920 óta élőnyelvi probléma is. VÖRÖS FERENC adataiból ugyanis kitűnik, hogy míg korábban az (írásbeli és/vagy szóbeli) névváltozatok mögött a természetes névhasználat ingadozását sejthetjük, addig 1920 után a politikai indíttatású nemzetállami törekvések egyik „mellékterméke” a tényleges névhasználattól független erőszakos névátírás. Ettől kezdve jelentő-